A represión franquista en Galicia

Actas dos traballos presentados ao

Congreso da Memoria

Narón,
4 a 7 de decembro de 2003

www.memoriahistoricademocratica.org

A represión franquista en Galicia
Actas dos traballos presentados ao Congreso da Memoria
Narón, 4 a 7 de decembro de 2003

COMITÉ CIENTÍFICO
Enrique Barrera Beitia
Eliseo Fernández Fernández
Xosé Manuel Suárez
Manuela Santalla López

Reservados todos os dereitos desta edición para
Asociación Cultural Memoria Histórica Democrática
http:memoriahistoriademocratica.org

1ª edición: maio 2005

Deseño e maquetación: Edicións Embora
Ilustración da portada: Alberto Toval

Depósito Legal:

www.memoriahistoricademocratica.org

Poemas da memoria antifascista

Claudio Rodríguez Fer
Universidade de Santiago de Compostela

Memorial dos Foxos de Lugo

Teñen que se encher aínda
as cunetas
con sangue de mestres e de obreiros.
(Dun poema apócrifo atribuído a Luís Pimentel)

O poeta ergueuse unha mañán
e non a viu.
Saíu á rúa
e non a viu.
Fuxiu ao monte
e non o viu.
Volveu a casa
e non a viu.
E non tivo por onde camiñar
que non fosen cunetas e cunetas.

Mirou o caderno dos poemas
e non había ringleiras
senón soamente cunetas.

Abriu os libros de poesía
e non había verso ningún
que non fose escrito entre cunetas.

"Por iso fun tantos homes
como mulleres tiven":
Cunetas.
"Tantos monstros sós por sempre nosos":
Cunetas.
"Cal brazos que te abracen
como tigres de tenrura":
Cunetas. Cunetas. Cunetas.

www.memoriahistoricademocratica.org

Cada verso era a beira dun suco
ao que tan só lle compría outro verso
para converterse en cuneta.
“Morderás esta lingua como o crótalo
e son o amor o amante e máis o amado":
Cunetas.
“A túa boca violeta boreal e venérea":
Cunetas.
“O destino quizais tracexará no tempo
unha historia de amor ocorrida en lituania..."
Cunetas. Cunetas. Cunetas.

Antes dos poemas de amor sen morte:
Cunetas.
Antes dos tigres de tenrura:
Cunetas.
Antes do celuloide en cinepoemas:
Cunetas.
Antes de todas as historias da lúa:
Cunetas.
Antes da túa boca violeta:
Cunetas.
Antes do son de Lugo Blues:
Cunetas. Cunetas. Cunetas.

Porque onde estivo un corpo
estivo a vida
e onde estivo a vida
están os versos
para sempre
convertidos en cunetas.

Acaso non se fixo a cuneta para a auga
senón a auga para a cuneta.
Acaso non se fixo a cuneta para o home
senón o home para a cuneta.
Acaso non se fixo a cuneta para a muller
senón a muller para a cuneta.
Acaso non se fixo a cuneta para o silencio
senón o silencio para a cuneta.
Acaso non se fixo a cuneta para a morte
senón a morte para a cuneta.

www.memoriahistoricademocratica.org

No lugar onde medran as silveiras
e discorre a auga pola estrada
houbo antes un suco de sangue
inzando de nomes as cunetas:
A cuneta Camilo Díaz Baliño
segundo se vén de Santiago.
A cuneta Juana Capdevielle
segundo se vén dende A Coruña.
A cuneta do paseado anónimo
saíndo de Lugo a todas partes.

Así se fixo o Plan Nacional de Estradas
de mil novecentos trinta e seis:
Onde a silva medraba con máis arte,
metralla.
Onde o amor era libre polas curvas,
metralla.
Onde a verba se elevaba na rasante,
metralla, metralla, metralla.

Deixando a vida polos sucos
sementáchedes tramo a tramo toda gavia
ata encher de esperanza cada foxo.
Que queimen o meu corpo cando morra:
que espareixen as cinzas por todas as cunetas:
que volvamos á vida todos xuntos:
aínda que sexa en verso compañeiros:
que volva pacer a dignidade en Lugo.
Que volva pacer a dignidade ao mundo.

O último diagnóstico

Que ninguén me diga que estes signos
non conteñen unha mensaxe.
(Thomas Mann)

En memoria do doutor
Rafael de Vega Barrera,
fusilado en Lugo en 1936.

Soamente un virus de sevicia
puido traer a súa morte a estas murallas.

www.memoriahistoricademocratica.org

O son dos tiros
percutiu en todas as tempas.
(A cidade flotaba como nunha nube
de cloroformo gris.)

Dise que co pé
tracexou no último momento
unhas raias na area que o agardaba.
Quizais fixou alí
a súa última mensaxe
aínda que ninguén comprendera
a súa letra de médico.

Os corpos abatidos
e os recolledores de cadáveres
borraron de inmediato os símbolos finais.

Pero a chuvia e o vento que virían
dispuxérono todo
tal como el tracexara.
(Eu sempre reparo
nos debuxos abandonados
porque sei que algún deles
coincidirá co seu.)

Que ninguén me diga
que aqueles signos efémeros
non contiñan un último diagnóstico
borrado polas balas da vesania.

Despois foi todo demasiado tarde.
Lugo padeceu dunha podremia crónica
que só podía curar o doutor Vega.

A loita continúa

A meu pai

I. Dende a memoria do mundo

Dende o cerebro do primeiro homínido
Que tivo conciencia solidaria
Cando viu en perigo a outro ser vivo

www.memoriahistoricademocratica.org

E tratou de socorrelo,
A loita continúa.

Dende o pensamento dos antigos
Que imaxinaron mundos liberados
E soñaron paraísos sen explotación
Nin xerarquías de clases,
A loita continúa.

Dende a organización igualitaria
De xuntanzas fraternas
Para combater a opresión e o abuso
Dos nosos irmandiños,
A loita continúa.

Dende o avance da ciencia
E a liberación do pensamento
Que ilustraron o progreso
Dun mundo mellorado,
A loita continúa.

Dende a lembranza dos terrores
Impostos polos poderes dos estados,
Das ditaduras, dos imperios, das cruzadas,
Dos xenocidios e de todas as guerras padecidas,
A loita continúa.

Dende a teoría e a práctica
Dunha revolución profunda
Que non practique métodos
Iguais aos que combate,
Pola esperanza,
A loita continúa.

II. Dende 1936

Dende a memoria da licenciada e arquiveira
Juana Capdevielle, esposa do gobernador
Republicano Francisco Pérez Carballo,
E da mestra Mercedes Romero Abella,
Esposa do socialista Francisco Mazariegos,
Que en 1936 foron secuestradas na Coruña,
Tras ser fusilados os seus homes,

www.memoriahistoricademocratica.org

E apareceron torturadas, violadas e asasinadas
Acaso cos peitos curtados e as bragas na boca
En senllas cunetas da España de Franco,
Contra a barbarie,
A loita continúa,

Dende a memoria do editor Ánxel Casal,
Alcalde galeguista de Santiago de Compostela,
Detido nunha aldea de Arzúa
E paseado nunha virada de Cacheiras,
Que algún día florecerá cos libros
Queimados e nonnatos,
Contra a incultura,
A loita continúa.

Dende a memoria da familia socialista Bilbatúa
E da familia comunista Araújo Conde
(Un membro da cal apareceu paseado
Coa lingua curtada e metida nun peto),
Dezmadas nos masacres de Vigo
Que inzaron de sangue o Cabo Silleiro,
O cemiterio de Cabral e a curva de Puxeiros,
Contra a intolerancia,
A loita continúa.

Dende a memoria de Alexandre Bóveda,
Fusilado no alto da fraga da Caeira,
E que antes de morrer escribiu
Que soamente "Quixen facer ben,
Traballei por Pontevedra, por Galicia e pola República"
E que o condenaba "o trabucado xuízo dos homes
(Que eu perdoo e todos debedes perdoar)",
Contra a violencia,
A loita continúa.

Dende a memoria da familia exterminada
Do comunista Benigno Álvarez,
Ou da conciencia de Marcial Valente,
Un dereitista cristián que se negou
A participar nas sacas e paseos de Ourense,
Polo que foi detivo e arrestado,
Pero a quen nunca se puido encarcerar
A xerminal poesía da dignidade
Que había de agromar nun fillo seu,

www.memoriahistoricademocratica.org

Contra a represión,
A loita continúa.

Dende a memoria do albanel anarquista
Luís Souto Neira,
Mutilado e asasinado en Lugo,
Ou do médico masón Rafael de Vega Barrera,
Acusado pola envexa
E fusilado polo terrorismo de estado,
Contra a insidia,
A loita continúa.

Dende a memoria das mulleres e homes
Asasinados na matanza de Montecubeiro
E nos masacres da Guarda e de Tui,
Que encheron de sangue toda a terra
Entre a montaña e o mar,
Ou na redada Brandariz, tramada para acabar
Cos círculos ácratas da Galicia libertaria,
Contra o odio,
A loita continúa.

Dende a memoria dos fuxidos
Polos montes e polos mares
E dos agachados
Nos tobos clandestinos
Que se opuxeron á tiranía,
E que caeron acosados,
Contra a opresión,
A loita continúa.

Dende a memoria dos obreiros
Amador Rey e Daniel Niebla,
Abatidos a balazos
Pola policía franquista
Cando reclamaban melloras salariais
No Ferrol do patrón da patronal,
Contra a inxustiza,
A loita continúa.

Dende a memoria de cada acto
De guerra e de posguerra,
De tortura, de censura,
De depuración, de exilio,

www.memoriahistoricademocratica.org

De humillación e de esquecemento
Padecidos polos que sufriron,
Sufrimos e sufrirán aínda o mal
De mil novecentos trinta e seis,
A loita continúa.

III. Dende a solidariedade

Dende o corazón amoroso
Dun mozo e dunha moza
Que non poden amarse felices
Sen facer algo por aqueles
Que sofren a tortura e o cárcere
Tan só pola cor das súas ideas,
Porque non queren sentir mentres se bican
Abrindo a boca con furia como outros
A están abrindo en tantos sitios
Para berrar de dor con igual furia,
E que deciden coas mans collidas
Militar nunha loita solidaria
Co fin de que a forza deste amor
Que lles transformou a vida
Sirva tamén para cambiar o mundo,
Aínda que sexa un pouco,
A loita continúa.

Dende o corazón aberto
Da moza que deu clase gratuíta
Aos inmigrantes africanos
Aos que ninguén quería alugar vivenda
E que se horrorizou cando soubo
Que antes do confinamento na fronteira
E de ver morrer amigos e parentes
No naufraxio interminable das pateras
Algún bebera mexos sedento no deserto,
Para sempre, en mestizaxe,
A loita continúa.

Dende o corazón ferido
Da nena que non se viu discriminada,
Pero que viu discriminar a outras,
Da muller que loitou polos dereitos
Que ela tivo para outras,

www.memoriahistoricademocratica.org

Da feminista primeiro incomprendida,
Logo mal asumida pero ben utilizada
Por outros e por outras que non loitan,
Pese á guerra doméstica e sen regras
Que mata máis mulleres que outras guerras
Regradas polas convencións dos homes,
Da sabia que sabe que o abuso patriarcal
Non remata coa lei e que por iso
A loita continúa.

Dende o corazón puro e micetal
Do amigo das algas e dos fentos
Que medrou sentindo o bosque no seu peito
E a quen se lle queiman os pulmóns
Cada vez que arde unha fraga,
Que recicla, clasifica e reutiliza
Como unha formiga horrorizada
Pola agresión constante ao medio ambiente
E polo maltrato a tantos seres vivos,
Contra toda ambición antiecolóxica,
Contra todo divertimento cruel ou ecocida,
A formiga verde vai cambiando
O mundo pouco a pouco porque sempre,
Como a chuvia, implacable para ela
A loita continúa.

Dende o corazón nómade e viaxeiro
Sobre a traza da auga e do desexo
Contra a espada das estirpes,
Que procura un lugar de lingua libre
Na que o corpo sexa a medida xusta
De todas as cousas sedentarias,
Porque avoa e neta fixeron para sempre
O palleiro sen lindes polo eirado no vento
Que tirou cancelas e rompeu fallebas
Ata acadar o lugar sen lugar dos sen poder,
Dos que aman e non herdan,
Dos que viaxan pola vida liberada
Máis alá de fronteiras e de estados,
A loita continúa.

Dende o corazón xeneroso
Dos que saben que non hai máis vieiros
Para a paz que os da paz mesma

www.memoriahistoricademocratica.org

E que cómpre exercer con valor
A non violencia ante toda diferenza
De ideas, de raza, de clase, de sexo
E mesmo de reino natural ou de universo,
Porque a paz só pola paz é posible,
Pero precisamente para lograla,
Máis que nunca,
A loita continúa.

IV. Dende a conciencia

Dende o arrepentimento
Do asasino católico e fascista
Que escoita cada día as súplicas
Das víctimas da súa vesania homicida
Durante corenta anos tristemente
Triunfais e confesa con horror
Os crimes cometidos e vota
Cando chega a democracia
Polo bando dos vencidos,
Pola rehumanización,
A loita continúa.

Dende a dúbida da burócrata
Que sempre estivo ao servizo do poder
Sen preguntarse nada
E que un día vacila porque pensou
Por vez primeira ou coñeceu a alguén,
E comeza a interrogarse sobre o que sentiría
Se non colaborase coa corrupción reinante
E gañase persoal e limpamente
O seu dereito a vivir,
Pola dignidade,
A loita continúa.

Dende a ruptura do descendente
Dos opresores ou dos explotadores,
Que quere ser por ser el mesmo
E ser fillo tan só da súa conciencia,
E sen renunciar a afectos naturais
Oponse ao mundo dado e o denuncia
Porque sabe que os seus seres queridos
Son tamén escravos do poder que detentan,

www.memoriahistoricademocratica.org

Pola verdade,
A loita continúa.

Dende a toma de conciencia
Da adolescencia insolidaria
Que non lle afecta o mundo
E que non pensa, egoísta
Que cre que só interesa
O que cre que lle interesa,
Pero que unha noite se decata
Do que pasou e pasa na súa casa,
E no país e no mundo,
E deixa de ignoralo todo
E de ver e xulgar aos outros
En función dos seus intereses
Primarios e inmediatos,
E aínda que decide durmir
E non madurar polo momento,
Non sabe que xustamente nos soños,
Polo humanismo,
A loita continúa.

V. Dende min

Dende a memoria do meu pai,
O meu mellor amigo e camarada,
Amasado na bondade natural dos inocentes
E no máis xeneroso humanismo proletario
Forxado nos malditos cárceres de Franco
E na firme dignidade de vivir incorruptible
Noventa e catro anos dende a mesma fronte,
Por suposto popular.
Querendo saber ser o seu fillo
Xa dende a libre republiquiña da infancia
Que foi a nosa casa resistente,
A loita continúa.

Dende o meu compromiso adolescente,
Dende aquela loitiña clandestina,
Dende esta mesma caluga aporreada,
Dende todas as folgas malgastadas,
Dende tanta manifestación desfeita,
Dende aquelas pancartas mal aviadas,
Dende os meus escritos censurados,

www.memoriahistoricademocratica.org

Dende aquela xuventude derramada
Coa que sigo concordando como sempre,
A loita continúa.

Dende o desencanto e do rexeitamento
Das prácticas innobres comisarias,
Das listas de compañeiros fusilables,
Da violencia latente e aflorada,
Das nóminas de afectos e excluídos,
Da corrupción dos sempre aproveitados,
Dos cínicos servíndose a si mesmos,
Dos hipócritas que finxiron e non foron,
Dos que non querían máis que un poderciño,
Coa mesma decepción, pero con outra luz
Aínda máis lúcida,
A loita continúa.

Dende a poesía para a vida,
Dende o estudo polo coñecemento,
Dende a memoria contra a morte,
Dende o triplo compromiso do erotismo,
Da investigación e da lembranza,
Presente, futuro e mais pasado
No que entreguei e entrego o meu corpo
Pensante e a paixón da miña mente,
Sempre, polos tres amores,
A loita continúa.

Dende a libre unión en unión libre
Por un mundo integral e multiétnico
En avanzada aberta, radical e libertaria,
Con raíces, porque as temos,
Pero sen fronteiras, porque non as queremos,
E polo diálogo das persoas e das ideas,
Das artes e das ciencias de vangarda,
Da recuperación viva da memoria morta,
Coa paz como único camiño e co amor
Como único vehículo, se non cambiando o mundo,
Impedindo polo menos que o mundo que non cambia
Non nos cambie a nós a vidiña liberada,
A loita continúa.

Porque dende o libre amor que vos teño
A loita continúa, compañeiras, a loita continúa,

www.memoriahistoricademocratica.org

E dende o libre amor que vos desexo,
A loita continúa, compañeiros, a loita continúa.
Porque precisamente LEMBRAMOS,
A loita continúa.

www.memoriahistoricademocratica.org

www.memoriahistoricademocratica.org